

Розробники:

Панасюк Леонід Валерійович, доктор політичних наук, доцент, доцент кафедри політології Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Панасюк Леонід Валерійович, доктор політичних наук, доцент, доцент кафедри політології Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри політології Історико-філософського факультету

Протокол від 15 вересня 2021 року № 1

Завідувач кафедри [підпис] Пояркова Т.К.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 052.00.01 «Політологія»

17 . вересня .2021 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової програми) [підпис] Пояркова Т.К.
(підпис)

Робочу програму перевірено

18 . 09 .2021 р.

Заступник декана

[підпис] Завадський В.М.
(підпис)

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» 20__ р., протокол № __

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60	
Курс	II	
Семестр	3	
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	
Обсяг кредитів	2	
Обсяг годин, в тому числі:	60	
Аудиторні	28	
Модульний контроль	4	
Семестровий контроль	5	
Самостійна робота	23	
Форма семестрового контролю	екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу «Вибори і виборчі системи» є формування у студентів-політологів уявлення про специфіку виборів як інституту політичної системи, типів виборчих систем, дослідження світового досвіду формування виборчих систем на прикладі різних країн світу; розгляд основних напрямів і тенденцій розвитку різних типів виборчих систем; розкриття особливостей переходу від одного типу виборчої системи до іншого; дослідження інституту виборів в умовах демократії, авторитаризму й тоталітаризму як явищ, характерних для сучасної епохи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти наступними компетентностями:

ЗК-02	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності. Володіння базовими загальними знаннями в сфері політичної науки, основними політологічними поняттями, знання закономірностей та тенденцій функціонування політичних систем, різних форм держав.
ФК-02	Базові знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології: <ul style="list-style-type: none">- фундаментальні знання з політичної теорії до розв'язання кількісних та якісних задач з аналізу політики та поточного політичного аналізу;- ключові принципи функціонування та закономірності розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн і регіонів; базові особливості реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту функціонування та взаємодії.
ФК-03	Вільне володіння базовим категорійно-поняттєвим та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки: <ul style="list-style-type: none">- теоретико-методологічна та категоріальна обізнаність загальнонаукових та спеціальних методів та дослідницьких підходів, розуміння етико-практичної значущості політичного знання; ключові політологічні поняття, теорії і методи аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту;

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН-01-з	Розуміння предметної області та базової специфіки професійної діяльності: <ul style="list-style-type: none">- знання класичних і сучасних теорій політики;- знання основних принципів і підходів до аналізу структури політичних систем, класифікації політичних режимів, природи і сутності політичної та державної влади;- знання теорій походження та моделей держави; знання структури і функцій системи державного управління.
ПРН-02-з	Знання на відповідному рівні загальну природу та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання,

	включаючи основні віхи розвитку уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.
ПРН-03-з	Базові знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології.
ПРН-02-у	Вільно володіти базовим професійним категорійно-поняттєвим та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.
ПРН-03-у	Застосовувати ключові політологічні поняття, теорії та методи до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
ПРН-10-у	Вільно спілкуватися англійською або іншою іноземною мовою у професійній комунікації.
ПРН-03-с	Спілкуватися та презентувати свої ідеї широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Разом	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль І. Псефологія – наука про вибори							
Тема 1. Вибори як важливий компонент сучасної політики.	7	2	2	-	-	-	3
Тема 2. Виборчий процес: чинники та критерії.	8	2	2	-	-	-	4
Тема 3. Виборче право. Фінансування виборів.	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	25	6	6	-	-	-	11
Змістовий модуль ІІ. Виборчі системи							
Тема 4. Загальна характеристика, елементи та класифікація виборчих систем.	7	2	2	-	-	-	3
Тема 5. Географія виборчих систем. Виборча система США.	7	2	2	-	-	-	3
Тема 6. Виборча система України.	7	2	2	-	-	-	3
Тема 7. Значення та політичні наслідки виборчих систем. Виборча інженерія.	7	2	2	-	-	-	3
Модульний контроль	2						
Разом	30	8	8	-	-	-	12
Підготовка та проходження контрольних заходів	5						
Загалом	60	14	14	-	-	-	23

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I Псефологія – наука про вибори

Тема 1. Вибори як важливий компонент сучасної політики

Поняття політичного вибору. Вибір та обрання, вибір та делегування, делегативна демократія. Дефініції виборів. Виборча та ліберальна демократія, вибори як елемент демократії та механізм демократизації. Індeksi політичної демократії. Індекс “Фрідом Гауз”. Суть, функції, учасники та типи політичних виборів, значення виборів у різних політичних системах. Вибори в найдавніші часи, політичні вибори в сучасну добу, вибори як вирок диктатурі. Вибори у європейських країнах, вибори в посткомуністичних державах, вибори в Україні.

Псефологія – наука про вибори. Предмет та методи псефології. Зв’язок псефології з іншими науками. М. де Кондорсе – родоначальник вчення про виборчі системи. Становлення та розвиток науки про вибори.

Огляд літератури з курсу. Методичні рекомендації щодо вивчення курсу та методика оцінювання знань.

Основні поняття теми:

вибори, псефологія, демократія.

Тема 2. Виборчий процес: чинники та критерії

Виборча кампанія та виборчий процес, суб’єкти, засади та етапи виборчого процесу. Процедура політичного волевиявлення. Основні чинники виборчого процесу. Критерії та принципи демократичності виборів. Президентські, парламентські та місцеві (муніципальні, комунальні) вибори. Учасницька демократія: референдум в теорії та на практиці (за Лоуренсом Ле Дюком). Головні процедури виборчої кампанії. Виборча кампанія та міжетнічні стосунки.

Основні поняття теми:

виборча кампанія, виборчий процес.

Тема 3. Виборче право. Фінансування виборів

Виборче право та відповідальність за його порушення. Політичні свободи та гарантії їх реалізації, виборче законодавство, міжнародно-правові акти, що регулюють проведення виборів. Політична участь, виборче право і боротьба за його демократизацію, виборчі обмеження (цензи) та привілеї. Види відповідальності за порушення виборчих прав. Форми незаконного впливу на виборців та способи протидії їм, основні види порушень під час голосування. Фінансування виборів. Регулювання політичного фінансування у ліберально-демократичних суспільствах (за Лайзою Янг). Фінансування виборів в Україні.

Основні поняття теми:

виборче право, виборча свобода, відповідальність, порушення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Виборчі системи

Тема 4. Загальна характеристика, елементи та класифікація виборчих систем

Загальна характеристика виборчої системи. Соціологічні закони М. Дюверже. Виборча система та соціально-політичне представництво. Виборча система та багатопартійність. Елементи виборчих систем (виборчий округ, виборчий бюлетень, виборчі (партійні) списки, способи голосування, правила переведення голосів у мандати, способи обрахунку голосів, виборчий бар'єр). Класифікація виборчих систем. Рівень пропорційності виборчих систем, дискримінаційні виборчі системи. Мажоритаризм та мажоритарна виборча система. Переваги та недоліки мажоритарної виборчої системи, класифікація та різновиди мажоритарної виборчої системи. Пропорційність, пропорційна виборча система. Переваги та недоліки пропорційної виборчої системи, класифікація та різновиди пропорційної виборчої системи. Напівпропорційні виборчі системи. Куріальна виборча система. Змішана виборча система.

Основні поняття теми:

виборчі системи, мажоритаризм, мажоритарна система, пропорційність, пропорційна система.

Тема 5. Географія виборчих систем. Виборча система США.

Географія виборчих систем. Виборчі системи європейських держав. Представницька демократія Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Значення трьох важливих політичних ідей, сформованих у політичній свідомості – ідея громадянства, ідея демократії та ідея республіканізму (виборність, змінюваність та нетривалість магістратур). Центральні органи у Стародавньому Римі (сенат, народні збори та магістратури). Виборність і колегіальність за середньовіччя. Виникнення парламенту (орган станового представництва – Генеральні штати у Франції; Виборний комітет з 25 баронів у Англії). Специфіка формування виборних органів у сучасній Франції. Принципи виборчого права, що закріплені у ст. 3 Конституції Франції. Відносини, пов'язані з організацією і проведенням виборів, які визначені нормами Виборчого кодексу Франції – інкорпорації виданих з 1852 р. норм органічних і звичайних законів. Виборча система Великої Британії. Виборча система як інститут представницької демократії в Німеччині, як механізм взаємодії та взаємовпливу політичних інститутів, як необхідна умова формування електоральних переваг виборців. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права. Особливості вибору Європарламенту. Венеціанська комісія. Виборча система США. Система виборів в США є засобом виховання й самоорганізації та практичною реалізацією виборчого права народу, ефективним засобом перебудови сучасного суспільства. Специфіка процедури обрання президента в сучасних США. Поняття вибірників. Причини, що зумовили формування складної двоступеневої

системи обрання глави держави. Сильні та слабкі сторони виборчої системи США.

Основні поняття теми:

республіканізм, колегіальність, вибірники, парламент, магістратура, сенат, народні збори.

Тема 6.Виборча система України

Еволюція виборчої системи в Україні. Джерела демократії: народні збори – віче за часів Київської Русі. Вибори в козацькій державі – Січова Рада. Старшинська та Генеральна Ради на Слобожанщині. Краєвий законодавчий орган місцевого самоврядування – Галицький сейм. Українська Центральна Рада як орган представництва різних політичних сил. Інститут виборів у СРСР, УРСР. Вибори в умовах незалежної української держави. Виборча система України та напрямки її реформування. Законодавство України про вибори народних депутатів, Президента України, місцевих Рад. Списки виборців, територіальний виборчий округ, виборчі дільниці, виборчі комісії в Україні, висування кандидатів у депутати, реєстрація кандидатів, передвиборна агітація, голосування, підрахунок голосів, повторні вибори. Демократія участі, форми прямої (безпосередньої) демократії, функції та види референдумів, референдумократія, плебісцит, народна ініціатива. Референдум і політична система суспільства. Політичні наслідки референдумів. Референдум і тактика політичних партій. Референдуми в Україні. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» та напрямки його вдосконалення.

Основні поняття теми:

місцеві вибори, місцеві ради, виборчі комісії, референдуми, плебісцит, народна ініціатива.

Тема 7. Значення та політичні наслідки виборчих систем.

Виборча інженерія

Оцінювання виборчих систем, засади та методологія дослідження виборчих систем. Політичні наслідки виборчих систем. Політична та виборча інженерія. Підходи до визначення критеріїв та чинників ефективності виборчої кампанії. Показники ефективності мажоритарної, пропорційної та змішаної виборчих систем. Результати та політичні наслідки виборів. Як закріпити успіх, що досягнуто на виборах. Робота кандидата, штабів, членів ДВК, спостерігачів. Оперативний збір інформації про явку виборців та про результати підрахунку бюлетенів. Проведення екзитполів. Діяльність юристів виборчого штабу по захисту об'єктивних даних проведеного підрахунку та звернення до правоохоронних органів у випадку порушень виборчого права. Поведінка кандидата у день виборів, під час визначення результатів голосування та оголошення проміжних і остаточних результатів виборів. Стратегія виборчої кампанії, її загальні принципи і складові. Різновиди виборчих стратегій. Розроблення передвиборної програми та платформи. Проектування тактики виборчої кампанії.

Основні поняття теми:

виборча інженерія, екзитполи, стратегія виборчої кампанії.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль I		Модуль II	
			Кільк. одиниць	Макс. кількість балів	Кільк. одиниць	Макс. кількість балів
1	Відвідування лекцій	1	3	3	4	4
2	Відвідування семінарських занять	1	3	3	4	4
3	Робота на практичних (семінарських) заняттях	10	3	30	4	40
4	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5
5	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
Разом		30		66		78
Максимальна кількість балів		144				
Розрахунок коефіцієнта		60/144=0,416				

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Різновидами самостійної роботи є:

- вивчення лекційного матеріалу;
- самостійне опрацювання за відповідними темами окремих питань з навчальної дисципліни;
- робота з рекомендованою основною і додатковою літературою;
- підготовка доповідей, підготовка до обговорень за відповідними темами на семінарських заняттях;
- підготовка творчих робіт (есе, виступу на конференції та ін.);
- систематизація теоретичних та практичних знань перед модульними контрольними роботами та заліком.

Контроль виконання самостійної роботи відбувається при обговореннях на семінарах, при написанні модульних контрольних робіт, ПМК.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1.	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2.	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3.	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4.	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5.	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

Завдання для самостійної роботи за темами:

№ з/п	Назва творчих завдань	Кількість годин	Бали
1	Виборча та ліберальна демократія, вибори як елемент демократії та механізм демократизації.	3	5
2	Виборча кампанія та виборчий процес, суб'єкти, засади та етапи виборчого процесу.	4	5
3	Політичні свободи та гарантії їх реалізації, виборче законодавство, міжнародно-правові акти, що регулюють проведення виборів.	4	5
4	Виборча система та багатопартійність.	3	5
5	Географія виборчих систем. Виборчі системи європейських держав.	3	5
6	Еволюція виборчої системи в Україні.	3	5
7	Показники ефективності мажоритарної, пропорційної та змішаної виборчих систем.	3	5
Разом		23	35

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Оцінка за кожний змістовий модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, за виконання індивідуальних самостійних завдань, за модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих

завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- а) *Методи усного контролю*: робота в малих групах, інтерактивні презентації, індивідуальний контроль, брифінг, дискусія, розгляд проблемних питань, фронтальне (комбіноване) усне опитування, колоквиум, ігрові ситуації, контрольна співбесіда з проблеми модуля, тренінг, підбір власної бібліотеки, складання тез.
- б) *Методи письмового контролю*: вхідні тести, практикум, контрольна робота, розробка графіків, таблиць, схем, діаграм, презентація особистого проекту, міні-диктант з визначення термінів, контрольна робота, творчі (дослідницькі) завдання, підготовка письмових відповідей на проблемні питання.
- в) *Комп'ютерного (дистанційного) контролю*: мережеве навчання, консультаційного форуму, практичних робіт в асинхронному режимі, навчального проекту (моделювання політичного процесу чи явища) в синхронному режимі, хмарні технології, заняття з представленням знань та умінь моделі кореспондентського навчання, проект з залученням SMART-технологій.
- г) *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти дисципліни (п. 7), де зазначено види контролю і кількість балів за видами. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано нижче у таблицях.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- *Методи письмового контролю*: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Комп'ютерного контролю*: тестові програми.
- *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;

- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності; виконання тестових завдань.

6.5 Орієнтовний перелік питань до підсумкового контролю

1. Предмет та основні етапи становлення псефології як науки про вибори.
2. Що розуміється під політичним вибором? У чому різниця між вибором, обранням та призначенням?
3. Охарактеризуйте вибори як елемент демократії та механізм демократизації. Якими є інституційні гарантії демократії?
4. Назвіть індекси політичної демократії. Що таке індекс “Фрідом Гауз”?
5. У чому суть виборчої та ліберальної демократії?
6. У чому суть справжніх та несправжніх виборів?
7. Охарактеризуйте роль виборів у різних політичних режимах.
8. Назвіть суб’єктів виборчого процесу.
9. Дайте характеристику прямим, непрямим, основним, проміжним, додатковим, дійсним, вирішальним та установчим виборам.
10. Що таке президентські вибори? Які існують моделі президентських виборів?
11. Як відбуваються вибори президента США?
12. Що таке парламентські вибори? У чому особливість виборів двопалатного парламенту?
13. Що таке місцеві вибори? Який порядок їх проведення в Україні?
14. Як відбувалися вибори в найдавніші часи?
15. У чому особливість виборів в європейських країнах?
16. Дайте загальну характеристику виборам в посткомуністичних державах.
17. Дайте характеристику виборів в Україні.
18. Що таке виборче законодавство? Якою є система виборчого законодавства України?
19. Які головні міжнародно-правові акти, що регулюють проведення виборів? Що таке Венеціанська комісія?
20. У чому полягає політичне значення участі у виборах? Індикатором яких процесів є явка виборців?
21. Що таке абсентеїзм і які чинники його зумовлюють?
22. Що таке виборче право? У чому полягає різниця між активним та пасивним виборчим правом?
23. Назвіть основні віхи боротьби за загальне виборче право. Якими є причини та наслідки поширення загального виборчого права?
24. Що таке емансипація жінок та суфражизм?
25. Що таке виборчі цензи? Які ви знаєте виборчі обмеження?
26. Що таке плюральний вотум? Які види виборчих привілеїв ви знаєте?
27. Назвіть основні види відповідальності за порушення виборчих прав.

28. Які ви знаєте форми незаконного впливу на виборців?
29. Які існують способи протидії незаконному впливу на виборців?
30. Які критерії демократичності виборів?
31. Що таке принципи виборчого процесу? Назвіть головні принципи демократичних виборів.
32. Дайте характеристику принципу всезагальності виборів.
33. Що таке принцип рівності виборів? У чому він проявляється?
34. Що робить вибори вільними?
35. Що розуміється під поняттям “прямі вибори”? У чому їх перевага перед непрямими (опосередкованими) виборами?
36. Як забезпечується таємний характер політичних виборів?
37. Чому вибори мають бути обов'язковими та періодичними?
38. Які ознаки справжніх виборів? Для чого застосовують несправжні вибори?
39. Що таке уніформізм? Якими є політичні наслідки розведення виборів у часі?
40. Що таке передвиборча кампанія? Які її завдання?
41. Що таке виборча кампанія, її головні моделі?
42. Що таке виборчий період і виборчий процес? Які засади та етапи виборчого процесу?
43. Назвіть головні процедури виборчої кампанії.
44. Як відбувається проголошення (призначення) виборів?
45. Які існують процедури реєстрації виборців? Як формуються списки виборців?
46. Охарактеризуйте процедуру та правила утворення виборчих округів.
47. Охарактеризуйте порядок утворення виборчих дільниць. Які різновиди виборчих дільниць розрізняє українське законодавство?
48. Які існують вимоги до приміщення для голосування?
49. Який порядок формування органів, що проводять вибори?
50. Що таке ЦВК? Який порядок її формування та повноваження?
51. Який порядок формування та організація роботи окружної виборчої комісії?
52. Який порядок формування та організація роботи дільничної виборчої комісії?
53. Які права та обов'язки, обмеження та гарантії члена виборчої комісії?
54. Які існують способи висування (номінації) кандидатів? Як відбувається номінація кандидатів політичними партіями?
55. Що таке попередні вибори (праймеріз)? Як вони відбуваються?
56. Який порядок реєстрації та підстави скасування реєстрації кандидатів?
57. Що таке Декларація про майно та доходи кандидата у депутати?
58. Що таке грошова (виборча) застава?
59. Яким є статус кандидата у депутати?
60. Що таке імунітет кандидата у народні депутати?
61. Яким є порядок офіційного оголошення учасників виборчого процесу?
62. Що таке передвиборча пропаганда та агітація? Їх цілі, форми, засоби та обмеження?
63. Що таке агітаційна кампанія та політична реклама?
64. Який порядок використання ЗМІ у передвиборній агітації?
65. Який визначений порядок голосування?

66.Що таке факультативне та обов'язкове голосування? Повторне голосування (перебалотування).

67.Що таке відкріпне посвідчення та порядок його використання?

68.Який порядок підрахунку голосів виборців та встановлення підсумків голосування?

69.Який порядок встановлення результатів виборів?

70.Як відбувається офіційне оприлюднення результатів виборів?

6.6 Шкала оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 60 год., із них: лекції – 14 год., семінарські заняття – 14 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 23 год., семестровий контроль – 5 год.

Модулі (назви, бали)	Лекції (теми)	Лекції (бали)	Семінарські заняття (теми)	СЗ (бали)	СР (бали)	Поточний контроль (вид, бали)	Підсумковий контроль (вид, бали)
Модуль I. Псефологія – наука про вибори 0-66	Тема 1. Вибори як важливий компонент сучасної політики.	1	Семінарське заняття 1. Вибори як важливий компонент сучасної політики..	0-11	5	МКР 0-25	екзамен
	Тема 2. Виборчий процес: чинники та критерії.	1	Семінарське заняття 2. Виборчий процес: чинники та критерії.	0-11	5		
	Тема 3. Виборче право. Фінансування виборів.	1	Семінарське заняття 3. Виборче право. Фінансування виборів.	0-11	5		
Модуль II. Виборчі системи 0-78	Тема 4. Загальна характеристика, елементи та класифікація виборчих систем.	1	Семінарське заняття 4. Загальна характеристика, елементи та класифікація виборчих систем.	0-11	5	МКР 0-25	
	Тема 5. Географія виборчих систем. Виборча система США.	1	Семінарське заняття 5. Географія виборчих систем. Виборча система США.	0-11	5		
	Тема 6. Виборча система України.	1	Семінарське заняття 6. Виборча система України.	0-11	5		
	Тема 7. Значення та політичні наслідки виборчих систем. Виборча інженерія.	1	Семінарське заняття 7. Значення та політичні наслідки виборчих систем. Виборча інженерія.	0-11	5		

8. Рекомендовані джерела

а) основні:

1. Балабан Р. В. Теорія виборчої системи. К. : Либідь, 2007. 112 с.
2. Буркут І. Г. Виборчі технології: регіональний досвід. Чернівці : Букрек, 2009. 240 с.
3. Бучин М. А. Демократичні принципи виборів: політико-правові аспекти регулювання в Україні : моногр. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. 364 с.
4. Варій М. Й. Політико-психологічні передвиборчі технології: Навч.- метод. Посібник. К. : Ельга Ніка-Центр , 2003. 400 с.
5. Вибори в Європейському Союзі / За ред. Д.С. Ковриженка ; Лабораторія законодавчих ініціатив. К. : ФАДА, 2006. 156 с.
6. Горбач О. Н. Політологія : навч. посіб. Львів: 2016.259 с.
7. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права. Матеріали Венеціанської Комісії, органів Ради: пер. з англ. / За ред. Ю.Ключковського. Вид. 2-е, випр. і доповн. К.: ФАДА, 2009. 340 с.
8. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. Львів, 2010. 462 с.

б) додаткові:

1. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання : навч. посіб. К. : Академвидав, 2010. 432 с.
2. Буркут І. Г. Виборчі технології: регіональний досвід / І. Г. Буркут, О. В. Колесников. Чернівці : Букрек, 2009. 240 с.
3. Бучин М. А. Ресурси виборчої кампанії та особливості їх використання в Україні: монографія Львів, 2009. 231 с.
4. Вальчишин П. Виграти вибори. Покрокова інструкція. / П. Вальчишин, П. Охотін .К.,2014. 136 с.
5. Вибори в Європейському Союзі / За ред. Ковриженка Д. С. ; Лабораторія законодавчих ініціатив. К.: ФАДА, ЛТД, 2006. 156 с.
6. Вибори і референдум в Україні: проблема теорії і практики: збірник / ред. М. Рябець та ін. К. : Центральна виборча комісія, 2001. 360 с.
7. Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування / Г. Антонова, А. Біденко, П. Бурковський та ін.; за ред. Є. В. Радченка. К. : Факт, 2003. 258 с.
8. Виборче право України. Навчальний посібник / За заг. ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук. К. : Парламентське вид-во, 2003. 383 с.
9. Вишняк О. І. Електоральна соціологія: історія, теорії, методи. К. : Ін-т соціології НАНУ, 2000. 309 с.

10. Дерев'янку С. М. Політико-правові засади референдумів в Україні : монографія / Сергій Миронович Дерев'янку. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. 848 с.
11. Дробуш І. В. Актуальні проблеми юридичної відповідальності у сфері реалізації виборчих прав громадян України // Часопис Київського університету права. 2006. № 4. С. 58–63.
12. Ключковський Ю. Основні положення Виборчого кодексу України // Вибори та демократія. 2010. № 2-3. С. 130–144.
13. Кочубей Л. О. Виборчі технології : навч. посіб. К. : Український центр політичного менеджменту, 2008. 332 с.
14. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навч. посібн. К.: ВД «Професіонал». 2004.
15. Мазур О. Г. Виборчі системи: світовий досвід. Луґ: СУДУ, 1999. 36 с.
16. Максимець Б. В. Національно-демократичні партії України у виборчих кампаніях початку ХХІ століття : монографія. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2014. 219 с.
17. Мостіпан О. М. Ефективність мажоритарної, пропорційної та змішаної виборчих систем. Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. К., 2011. Вип.53. С. 683–689.
18. Мостіпан О. М. Основні підходи до визначення критеріїв та чинників ефективності виборчих систем // Гілея : зб. наук. праць. 2011. Вип. 7. С. 585–590.
19. Павлова Л. Чинники формування стратегій виборчих кампаній в сучасній Україні// Гілея. 2012. № 6. С. 641–644.
20. Поліщук І. Політичні партії як суб'єкти виборчого процесу // Політичний менеджмент. 2005. № 6. С.42-48.
21. Правова культура виборів в Україні: теорія і практика : Монографія / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2006. 156 с.
22. Про вибори Президента України: Закон України від 1999 р.
23. Про добровільне об'єднання територіальних громад» Закон України № 157-УІІ від 05.02.2015 р.
24. Про місцеві вибори : Закон України № 595-VІІІ від 14.07 2015 р.
25. Про політичні партії в Україні: Закон України № 2365-ІІІ від 5.04.2001 р.
26. Романюк А., Шведа Ю. Партії та електоральна політика. Львів: Астролябія, 2005. 348 с.
27. Рудакевич О. М. Використання матеріалів парламентських виборів в Україні у викладанні курсу «Політології»: методичні рекомендації. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 51 с.
28. Рудакевич О. М. Нетрадиційні форми лекційних та семінарських занять у викладанні курсу «Політології»: методичні рекомендації. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 38 с.
29. Рудакевич О.М. Політологія: лекції, семінари, самостійна робота: навч. посібн. Тернопіль, 2015. 304 с.

30. Тодика О.Ю. Народовладдя на трансформаційному етапі розвитку держави і суспільства: Монографія / За ред. О.В. Петришина, д-ра юрид. наук, проф., акад. АпрН України. Х.: Право, 2007. 480с.
31. Хімченко О. Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства : навч. посіб. К. : Видавничий дім «Професіонал», 2006. 208 с.
32. Цоклан В.І., Федоренко В.Л. Система сучасних джерел конституційного права України: Монографія / За ред. В.Л. Федоренка. К.: Ліра-К. 2009. 400с.
33. Шведа Ю. Політичні партії у виборах: теорія та практика виборчої кампанії : навч.-метод. посіб. К. : Знання, 2012. 373 с.
34. Шведа Ю. Р. Партії та вибори : енциклопедичний словник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 750 с.

в) англомовні:

1. Levin, Dov H. (2016). When the Great Power Gets a Vote: The Effects of Great Power Electoral Interventions on Election Results. *International Studies Quarterly*. 60 (2): 189–202.
2. Carles Boix (1999). Setting the Rules of the Game: The Choice of Electoral Systems in Advanced Democracies, *American Political Science Review*. 93 (3), pp. 609–624.
3. Bowler, Shaun; Farrell, David M.; Pettit, Robin T. (2005). Expert opinion on electoral systems: So which electoral system is "best"?. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 15 (1): 3–19.
4. Philip Gordon Chen & Matthew D. Luttig(2021). Communicating policy information in a partisan environment: the importance of causal policy narratives in political persuasion *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*. 31(3): 329–347.
5. Alison F. Smith (2020). *Political Party Membership in New Democracies: Electoral Rules in Central and East Europe*. Palgrave Macmillan. 187 p.
6. Christian Welzel (2021). Why the Future Is Democratic. *Jornal of Democracy*. 32(3): 132–144.
7. Nathaniel Persily, Charles Stewart III (2021). The Miracle and Tragedy of the 2020 U.S. Election. *Jornal of Democracy*. 32(3): 159–178.
8. David M Farrell, Matthew Shugar (2012). *Electoral Systems*. SAGE Publications Ltd. 1864 p.
9. Kurrild-Klitgard P. (2013). Election inversions, coalitions and proportional representation: examples of voting paradoxes in Danish government formations. *Scand. Polit. Stud*. 36(2): 121–136.
10. David M. Farrell (2011). *Electoral Systems: A Comparative Introduction*. RED GLOBE PRESS. 288 p.